

ВАСИЛЬЄВ С.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу Юридичного департаменту
Харківська міська рада

E-mail: sv.vasiliev2015@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3226-6981>

м. Харків, 61003, майдан Конституції, 7

**АКСІОСФЕРА НАЦІОНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА:
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

АНОТАЦІЯ. Вступ. У статті досліджується аксіологічний вимір національного судочинства крізь призму категорії аксіосфери як цілісної системи правових цінностей, що визначають зміст, спрямованість і межі здійснення правосуддя. Актуальність теми зумовлена трансформаційними процесами у правовій системі України, впливом воєнного стану та євроінтеграційних процесів, які потребують переосмислення ціннісних орієнтирів правосуддя.

Короткий зміст основних результатів дослідження. Обґрунтовується, що сучасне судочинство не може розглядатися виключно як формально-процедурна діяльність, оскільки його сутність полягає у реалізації фундаментальних цінностей права — справедливості, верховенства права, гідності людини та права на справедливий суд. Розкрито теоретико-методологічні засади аксіосфери судочинства, визначено її структуру та основні рівні: фундаментальні (конституційні), процесуальні, інституційні та функціональні цінності. Особливу увагу приділено аналізу базових цінностей національного судочинства, зокрема справедливості, незалежності суду, добросовісності учасників процесу, процесуальної економії, довіри до судової влади та ефективності правосуддя. Досліджено вплив сучасних викликів — воєнного стану, євроінтеграційних процесів і цифровізації судочинства — на трансформацію аксіосфери правосуддя. Окрему увагу приділено проблемам і дисбалансам аксіосфери національного судочинства, серед яких виокремлено конфлікт між ефективністю та справедливістю, надмірний формалізм, дефіцит довіри до суду та ризики інструменталізації процесуальних цінностей.

Висновок. Сформульовано авторське визначення аксіосфери судочинства як ієрархічно організованої, динамічної системи взаємопов'язаних правових цінностей, що забезпечують узгодження між формальною нормативністю та ідеєю справедливості. Обґрунтовано необхідність переходу до ціннісно орієнтованої моделі судочинства як умови підвищення ефективності та легітимності судової влади.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: аксіологія права, аксіосфера судочинства, процесуальне право, суддівська discreția, система цінностей, ціннісна легітимність судової влади.

Як цитувати: Васильєв С.В. Аксіосфера національного судочинства: філософсько-правовий аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, серія «Право». 2026. Вип. 41. С. 21-33. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-02>

In cites: S. V. Vasyliiev (2026). Axiosphere of national judiciary: philosophical and legal analysis. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (41), P. 21-33. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2026-41-02> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють як нормативний, так і інституційний рівні правового регулювання. У цих умовах особливої актуальності набуває дослідження аксіологічного виміру судочинства, який дозволяє вийти за межі формально-юридичного аналізу та осмислити правосуддя як ціннісно орієнтовану діяльність. Судочинство дедалі більше сприймається не лише як механізм застосування норм права, а як інструмент реалізації фундаментальних правових цінностей — справедливості, верховенства права, гідності людини. Саме тому проблема формування та функціонування аксіосфери

судочинства набуває не лише теоретичного, а й практичного значення, визначаючи якість і легітимність правосуддя.

Додаткового значення цій проблематиці надає вплив воєнного стану, який істотно змінює умови функціонування судової влади та загострює питання балансу між безпекою і правами людини. В умовах збройної агресії судочинство змушене адаптуватися до нових реалій, зберігаючи при цьому свої базові ціннісні орієнтири. Паралельно відбувається активний процес європеїзації правової системи, що передбачає імплементацію стандартів Рада Європи та практики Європейський суд з прав людини. Це зумовлює необхідність переосмислення національної

аксіосфери судочинства у світлі європейських правових цінностей і принципів, що, своєю чергою, формує нові виклики для правозастосування.

Таким чином, звернення до проблеми аксіосфери судочинства зумовлене як потребами розвитку правової науки, так і практичними викликами, що стоять перед сучасною судовою системою. Її дослідження відкриває можливості для формування ціннісно орієнтованої моделі правосуддя, здатної забезпечити баланс між ефективністю, справедливістю та довірою до судової влади.

Стан наукового дослідження теми.

Проблематика аксіології права загалом і судочинства зокрема є предметом активних наукових досліджень як у вітчизняній, так і у зарубіжній доктрині. У межах філософії права слід зазначити праці О. В. Гришук, О. Г. Данильяна, С. І. Максимова, Ю. М. Оборотова, П. М. Рабіновича, у яких сформовано різні підходи до розуміння правових цінностей, їх структури та ролі у правовому регулюванні. Ключове значення в контексті дослідження мають праці у сфері соціальної філософії, філософської аксіології, структурної онтології та методології пізнання: В. Віндельбанда, Ю. Габермаса, О. Гюффе, Г. Ріккєрта, а також авторів в галузі філософії постмодерну П. Бурдьє, Ж. Дєрида, Ж.-Ф. Ліотара, К. Леві-Стросса, Е. Фромма. Ознайомлення із науковою філософсько-правовою літературою свідчить про те, що вітчизняні дослідження традиційно зосереджуються на аналізі принципів права, проблемах верховенства права та справедливості судочинства, тоді як зарубіжна доктрина приділяє значну увагу герменевтичним, антропологічним і комунікативним аспектам правосуддя. Водночас питання аксіосфери судочинства як цілісної системи цінностей, що безпосередньо впливає на процесуальну поведінку та судову практику, залишається недостатньо розробленим і потребує комплексного дослідження

Метою статті є спроба осмислення аксіосфери національного судочинства як системи правових цінностей, а також визначення її структури, функцій і ролі у формуванні сучасної моделі правосуддя.

Методи дослідження. З огляду на міждисциплінарний характер правової аксіології, що формується на перетині правознавства, філософії, соціології та психології, дослідження її категоріального апарату потребує застосування комплексних міждисциплінарних наукових методів. Тому методо-

логічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечують комплексний аналіз досліджуваної проблематики.

Провідним є аксіологічний підхід, який дозволяє розглядати судочинство як систему цінностей і виявляти їх функціональне значення. Поряд із ним застосовуються герменевтичний метод – для аналізу процесу тлумачення правових норм; системний підхід – для дослідження аксіосфери як цілісного утворення; а також антропологічний підхід, що акцентує увагу на людиноцентричній природі правосуддя. Використання зазначених методів у їх взаємозв'язку забезпечує всебічне і глибоке дослідження аксіологічних засад судочинства.

Основні результати дослідження.

1. Теоретико-методологічні засади аксіосфери судочинства. Осмислення аксіосфери національного судочинства потребує звернення до глибинних теоретичних і методологічних підходів, що дозволяють вийти за межі формально-нормативного аналізу процесуального права. Судочинство у цьому контексті постає не лише як сукупність процедур і правил, а як ціннісно насичений соціально-правовий феномен, у якому відбувається інституціоналізація правових ідей, принципів і орієнтирів.

Термін «аксіологія» вперше використав французький соціолог Поль Лапі (*Paul Lapie*) у 1902 році. Пізніше цей термін був розширений німецьким філософом Едуардом Гартманом (*Karl Robert Eduard von Hartmann*) таким чином, що він охоплював як етику, так і естетику. Сьогодні категорія «аксіосфера» використовується для позначення впорядкованої сукупності цінностей, що визначають характер і спрямованість певної сфери людської діяльності. У межах філософії права аксіосфера права розглядається як система фундаментальних і похідних цінностей, які лежать в основі правового регулювання та правозастосування [1, с.175].

Перенесення зазначеної категорії у площину судочинства дозволяє сформулювати поняття «аксіосфера судочинства» як цілісної системи ціннісних орієнтирів, що визначають зміст, спрямованість і межі здійснення правосуддя. На відміну від аксіосфери права загалом, яка має більш абстрактний і нормативно-узагальнений характер, аксіосфера судочинства характеризується практичною спрямованістю, оскільки саме у процесі розгляду справ відбувається безпосередня «перевірка» правових цінностей на їх життєздатність.

Структурно аксіосфера судочинства може бути представлена як багаторівнева си-

стема, що включає: (1) базові (фундаментальні) цінності — справедливість, гідність, верховенство права; (2) процесуальні цінності — змагальність, рівність сторін, процесуальна економія, розумність строків; (3) інституційні цінності — незалежність і неупередженість суду, довіра до судової влади.

Така структуризація дозволяє виявити не лише ієрархію цінностей, а й механізми їх взаємодії, що є ключовим для розуміння функціонування судочинства як ціннісної системи. Це означає, що будь-яке процесуальне рішення — від прийняття позовної заяви до ухвалення судового рішення — має розглядатися крізь призму відповідності певним ціннісним стандартам.

У цьому сенсі судочинство виступає формою реалізації правових цінностей, у якій норми процесуального права виконують інструментальну функцію. Вони не є самоціллю, а слугують засобом досягнення таких цінностей, як справедливість і ефективний захист прав. Саме тому надмірний формалізм у застосуванні процесуальних норм розглядається як відхилення від аксіологічної сутності правосуддя.

Показовою у цьому контексті є практика Європейський суд з прав людини, яка послідовно наголошує на тому, що процесуальні правила мають тлумачитися і застосовуватися з урахуванням їх цільового призначення — забезпечення справедливого судового розгляду [2]. Таким чином, відбувається переорієнтація судочинства з формально-правового на ціннісно-орієнтований тип мислення.

Крім того, аксіологічна природа судочинства проявляється у феномені *суддівської дискреції*. Суддя, здійснюючи правозастосування, не лише механічно відтворює норму, а й здійснює її інтерпретацію з урахуванням ціннісного контексту [3, с. 49]. Саме вибір типу цінностей судовою владою є ядром судової дискреції; він діє в рамках моральних, політичних та економічних цінностей [4, с.45]. Це особливо актуально у складних справах, де норма допускає декілька варіантів тлумачення. У таких випадках саме аксіосфера виступає орієнтиром для вибору найбільш обґрунтованого рішення.

На думку відомого французького правознавця Г.-А. Шварца-Лібермана фон Валендорфа (*Schwarz-Liebermann von Wahlendorf H.A*), «щоб не бути рабами юридичних норм, ми маємо навчитися їх правильно оцінювати» [5, с. 9], що безпосередньо відображає предметну сферу філософії та аксіології права. Саме ці напрями дослідження покликані встанов-

лювати ієрархію правових цінностей та осмислювати їх трансформацію на різних історичних етапах розвитку правової реальності.

Комплексний аналіз аксіосфери судочинства неможливий без використання міждисциплінарного методологічного інструментарію, що поєднує здобутки юридичної науки, філософії та соціальних теорій.

Провідне місце посідає аксіологічний підхід, який дозволяє розглядати судочинство як систему цінностей і досліджувати їх ієрархію, взаємозв'язок і функціональне значення. Цей підхід спрямований на виявлення не лише змісту правових норм, а й їх ціннісного підґрунтя.

Не менш важливим є герменевтичний підхід, що акцентує увагу на процесі тлумачення права. У межах цього підходу судочинство розглядається як комунікативний процес, у якому відбувається інтерпретація правових текстів з урахуванням історичного, соціального та ціннісного контексту. Герменевтика дозволяє пояснити, яким чином одні й ті самі норми можуть набувати різного змісту залежно від аксіологічних орієнтирів.

Вагоме значення має також антропологічний підхід, який зосереджується на людині як центральному елементі судочинства. З цієї перспективи правосуддя розглядається як діяльність, спрямована на захист людської гідності та забезпечення справедливого балансу інтересів.

За влучним виразом сучасного італійського правознавця Енріко дель Прата (*E. del Prato*), аксіологічний підхід є особливістю права, а людина — в усіх своїх вимірах — залишається основним будівельним блоком права. Сутність права полягає у вираженні суспільно значущих цінностей і ціннісних рішень, тоді як правова антропологія становить підґрунтя, з якого «черпаються» засади для формування законності та справедливого правопорядку [6].

Інтегруючим елементом виступає концепція верховенства права, яка поєднує нормативний і ціннісний виміри судочинства. Вона забезпечує узгодженість між формальними вимогами права і його аксіологічною сутністю, виступаючи своєрідним «містком» між нормою і цінністю.

Водночас доцільним є використання системного підходу, який дозволяє розглядати аксіосферу судочинства як цілісне утворення, що функціонує у взаємодії з іншими елементами правової системи. Це дає змогу виявити внутрішні суперечності та потенційні точки напруження між різними цінностями.

Отже, аналіз теоретико-методологічних засад аксіосфери судочинства дає підстави розглядати судочинство не лише як суто процедурний механізм, а як складну ціннісну систему, у межах якої відбувається реалізація, узгодження та переосмислення правових ідеалів. Такий підхід відкриває можливості для подальшого розвитку національної доктрини судочинства — від формально-нормативної моделі до ціннісно орієнтованої концепції правосуддя, що набуває особливої актуальності в умовах сучасних трансформацій правової системи.

2. Система базових цінностей національного судочинства. Аксіосфера національного судочинства не є хаотичним набором декларативних ідей чи абстрактних орієнтирів. Вона становить внутрішньо узгоджену систему цінностей, що структурно організовує як нормативний масив процесуального права, так і практику його застосування. У цьому сенсі судочинство постає не лише як процедурна форма реалізації права, а як інституційно оформлений простір втілення певної ієрархії правових цінностей і структурований за фундаментальними (конституційними), процесуальними та інституційними рівнями.

Перший, базовий рівень аксіосфери складають фундаментальні цінності, що мають конституційний характер і визначають загальну спрямованість судочинства.

Передусім ідеться про справедливість як загальну метацінність права. Ще свого часу, відомий німецький правознавець та філософ Густав Радбрух (*Gustav Radbruch*), запропонував перенести концепцію методологічного тріалізму на ідею права, яке має триелементну структуру: справедливість (*Gerechtigkeit*), цілеспрямованість (*Zweckmäßigkeit*) та правова безпека (*Rechtssicherheit*) [7]. Саме первинність «справедливості» була визначена у подальших наукових дослідженнях у філософії права.

Енріко дель Прата (*E. del Prato*) пише, що закон стає вираженням справедливості: для сучасних і позитивних правових систем справедливість є людською і не може бути іншою. Справедливість у цьому сенсі — це, перш за все, застосування закону. Закон існує для людини, він повинен служити людині, а не підкоряти її. Для цього необхідно звільнити законність від непотрібних зайвих речей/прикрас, щоб дістатися до суті правових даних [6].

Справедливість виступає не лише критерієм оцінки судового рішення, а й орієнтиром для тлумачення процесуальних норм. Справедливість у судочинстві не зводиться до

формальної законності; вона передбачає досягнення балансу інтересів, пропорційність процесуальних засобів і недопущення надмірного формалізму.

Польський дослідник В. Дзедзяк (*W. Dzedziak*) зазначає, що конкретна справедливість у правозастосуванні забезпечує індивідуалізоване вирішення справи та доповнює матеріальну справедливість. Вона дає змогу врахувати обставини конкретної ситуації й обрати таке правове рішення, яке відповідає принципу «дати кожному належне». Саме тому справедливість виступає найповнішою формою реалізації права, усуваючи неоднозначність абстрактних уявлень про належне та забезпечуючи справедливий розподіл прав і обов'язків [8, с. 61].

Нерозривно пов'язаною зі справедливістю є цінність верховенства права, яка визначає пріоритет прав і свобод людини над формальними приписами. У цьому контексті судочинство виконує функцію «фільтра» нормативного матеріалу, забезпечуючи його узгодженість із базовими правовими принципами.

Практика Європейський суд з прав людини послідовно підкреслює, що процесуальні правила не можуть застосовуватися таким чином, щоб нівелювати саму сутність права на суд.

Ключове місце в аксіосфері займає також гідність людини, яка виступає антропологічною основою судочинства. Визнання людини як найвищої соціальної цінності трансформує процес із формалізованої процедури в простір захисту індивідуальної автономії.

Звідси випливає й значення права на справедливий суд, яке акумулює у собі низку процесуальних гарантій (доступ до суду, незалежність і безсторонність суду, розумні строки розгляду тощо).

Не вдаючись у наукову полеміку, підсумуємо: (а) Конституція України використовує термін «цінність» саме щодо людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки (ст. 3 Конституції України); (б) у Конституції відсутні будь-які вказівки на визначення пріоритетності чи ієрархічності конституційних цінностей; (в) перелік конституційних цінностей не є вичерпним і розвиток суспільних відносин може сприяти його доповненню або зміні [9, с. 28, 29].

Таким чином, фундаментальні (конституційні) цінності виконують роль «нормативно-аксіологічного каркасу» судочинства, визначаючи межі допустимого процесуального регулювання.

Другий рівень аксіосфери становлять процесуальні цінності, які безпосередньо проявляються у структурі та функціонуванні судового процесу.

Однією з ключових є процесуальна економія, що відображає прагнення досягти результату правосуддя з мінімальними витратами часу та ресурсів. Проте її значення не є автономним: вона має реалізовуватися у взаємозв'язку з гарантіями справедливого суду. Надмірна орієнтація на економію може призвести до звуження процесуальних прав сторін, що створює ризик аксіологічного дисбалансу.

Тісно пов'язаною з цим є цінність розумності строків, яка відображає вимогу ефективності судочинства. Затягування процесу нівелює саму ідею правосуддя, перетворюючи право на суд на формальність.

До процесуальних цінностей також належать змагальність і диспозитивність, які забезпечують активну роль сторін у процесі та формують його динамічний характер. Вони втілюють ідею процесу як взаємодії автономних суб'єктів, а не як односторонньої діяльності суду.

Особливе значення має добросовісність учасників процесу, яка виступає своєрідним «етичним регулятором» процесуальної поведінки. Саме ця цінність дозволяє відмежувати допустиму процесуальну тактику від зловживання правами. У практиці Верховний Суд добросовісність дедалі частіше розглядається як самостійний критерій оцінки поведінки сторін. Отже, процесуальні цінності конкретизують фундаментальні орієнтири, надаючи їм операційного характеру.

Третій рівень аксіосфери формують інституційні та функціональні цінності, що характеризують судочинство як соціальний інститут.

Передусім це незалежність суду, яка є передумовою реалізації всіх інших цінностей. Без інституційної автономії суд не здатен забезпечити справедливий розгляд справи. Незалежність має як зовнішній вимір (захист від

впливу інших гілок влади), так і внутрішній (свобода судді у прийнятті рішень).

Так, на слушну думку американського судді Джона Маршалла (*John McClellan Marshall*), одним із найважливіших чинників у процесі ухвалення судових рішень є доброчесність судді. Вона охоплює належне знання матеріального і процесуального права, правил доказування, здоровий глузд та чітке розуміння категорій «правильного» і «неправильного». Поєднання цих якостей мінімізує ризик судової помилки, оскільки дозволяє судді своєчасно виявляти можливі викривлення процесу та запобігати їм. Саме це забезпечує незалежність і внутрішню безсторонність судді, необхідні для ухвалення справедливого рішення незалежно від зовнішнього сприйняття [10, с.61].

Не менш важливою є неупередженість, яка забезпечує довіру до судового процесу. Вона передбачає відсутність будь-якої зацікавленості суду у результаті справи та рівне ставлення до сторін.

У сучасних умовах особливого значення набуває довіра до суду як інтегративна цінність, що відображає суспільне сприйняття правосуддя. Низький рівень довіри свідчить про кризу аксіосфери, коли формальне функціонування інститутів не супроводжується їх ціннісною легітимацією.

Завершує цей рівень ефективність правосуддя, яка поєднує у собі як результативність (досягнення справедливого рішення), так і процедурну оптимальність. Ефективність виступає точкою перетину різних цінностей, вимагаючи їх узгодженого функціонування.

Зазначимо, що взаємодія вищезазначених рівнів формує цілісну аксіосферу судочинства, яка не лише відображає стан правової системи, а й визначає вектор її подальшого розвитку. Порушення балансу між зазначеними цінностями призводить до деформації правосуддя — від формалізму до інструменталізації процесу, що, у свою чергу, підриває довіру до суду як ключового інституту правової держави.

Таблиця 1. Структура базових цінностей аксіосфери національного судочинства

Рівень аксіосфери	Базові цінності	Прояв у судочинстві	Практичне значення
Фундаментальні (конституційні) цінності	Справедливість	Тлумачення процесуальних норм, ухвалення справедливого рішення	Забезпечує легітимність судового рішення
	Верховенство права	Контроль за відповідністю правозастосування базовим принципам права	Унеможливорює свавільне застосування права
	Гідність людини	Людиноцентричний підхід до розгляду справи	Гарантує повагу до прав особи

	Право на справедливий суд	Доступ до суду, незалежний суд, належна процедура	Забезпечує реальний судовий захист
Процесуальні цінності	Процесуальна економія	Раціоналізація процесу, спрощені процедури	Підвищує ефективність правосуддя
	Розумність строків	Оперативний розгляд справи	Гарантує своєчасний захист права
	Змагальність	Рівність можливостей сторін у процесі	Забезпечує справедливий розгляд
	Диспозитивність	Ініціювання, зміна або припинення	Забезпечує справедливий розгляд
	Добросовісність	Запобігання зловживанню процесуальними правами	Формує етичний стандарт процесу
Інституційні та функціональні цінності	Незалежність суду	Самостійність суду у прийнятті рішень	Є передумовою справедливого суду
	Неупередженість	Рівне ставлення до сторін	Забезпечує довіру до суду
	Довіра до суду	Легітимність судової влади	Визначає авторитет правосуддя
	Ефективність правосуддя	Реальне відновлення порушених прав	Підвищує якість функціонування судової системи

3. Аксіосфера як фактор формування процесуальної поведінки. Аксіосфера судочинства проявляється не лише на рівні нормативних конструкцій або загальних принципів правосуддя, а й у конкретній поведінці суб'єктів процесу. Саме через процесуальні дії (і бездіяльність) суддів, сторін та інших учасників відбувається практична реалізація правових цінностей. У цьому сенсі аксіосфера виконує функцію внутрішнього регулятора процесуальної поведінки, визначаючи її спрямованість, межі допустимості та критерії оцінки.

Процесуальна поведінка судді є центральним елементом судочинства, оскільки саме суддя здійснює владну інтерпретацію права та формує остаточний результат розгляду справи. Водночас ця діяльність не є суто механічною реалізацією правових норм. Вона має виразний аксіологічний характер, оскільки передбачає вибір між альтернативними варіантами тлумачення та застосування права.

У цьому контексті особливого значення набуває феномен суддівської дискреції, яка виступає простором взаємодії норми і цінності. Дискреційні повноваження дозволяють судді адаптувати формальні приписи до конкретної ситуації, забезпечуючи їх відповідність принципам справедливості, пропорційності та розумності.

Водночас саме аксіосфера визначає межі такої дискреції, запобігаючи її трансформації у свавілля. Крім того, судова практика акцентує увагу, що повноваження суду не є дискреційними, коли є лише один правомірний

та законно обґрунтований варіант поведінки [11, с.115].

Цінності незалежності та неупередженості відіграють визначальну роль у формуванні поведінки судді. Вони не лише закріплені на нормативному рівні, а й мають внутрішній, етичний вимір. Суддя, діючи в межах аксіосфери судочинства, повинен забезпечити баланс між формальною законністю та матеріальною справедливістю, що часто вимагає відходу від надмірного формалізму. Тому суди дедалі частіше акцентують увагу на необхідності тлумачення процесуальних норм у світлі їх цільового призначення, що свідчить про поступовий перехід до ціннісно орієнтованої моделі суддівської поведінки.

Аксіосфера судочинства впливає не лише на суддю, а й на інших учасників процесу — сторони, їх представників, третіх осіб. Їх процесуальна поведінка також формується під впливом певних ціннісних орієнтирів, серед яких ключове місце займає добросовісність.

Добросовісність виступає універсальним критерієм оцінки процесуальної поведінки, що дозволяє відмежувати правомірну реалізацію процесуальних прав від їх зловживання. Вона передбачає чесність, відкритість і спрямованість дій учасників процесу на досягнення справедливого результату, а не на маніпулювання процедурою. Як свідчить сучасна судова практика, суд все частіше оцінює не лише формальну відповідність дій учасників нормам права, а й їх відповідність ціннісним стандартам судочинства. У цьому

аспекті особливого значення набуває проблема зловживання процесуальними правами, яка є проявом аксіологічного дисбалансу. Формально правомірні дії можуть суперечити цінностям судочинства, якщо вони спрямовані на затягування процесу, створення штучних перешкод або досягнення неправомірної вигоди. У таких випадках аксіосфера виступає критерієм, що дозволяє виявити і нейтралізувати подібні практики.

Кінцевим проявом процесуальної поведінки є *судове рішення*, яке виступає концентрованим вираженням аксіосфери судочинства. Особливо це стосується мотивувальної частини рішення, у якій суд обґрунтовує свої висновки та демонструє логіку правозастосування.

Мотивувальна частина виконує не лише юридичну, а й комунікативну функцію: вона пояснює сторонам і суспільству, чому саме таке рішення є правильним і справедливим. У цьому сенсі вона стає «текстом аксіосфери», у якому відображаються ціннісні орієнтири судочинства.

Як зазначає Р. Познер (*Richard Pozner*), суддя своєю діяльністю транслює ціннісні ідеали, що насамперед знаходять вираження у судових актах. Через здійснення правосуддя суд розкриває зміст правових цінностей, унаслідок чого судове рішення сприймається не лише як зовнішній імператив, а як форма звернення правових цінностей до особистісного світу учасників судового процесу [12, с.40-42].

Практика Європейського суду з прав людини послідовно підкреслює, що належне обґрунтування судових рішень є невід'ємним елементом права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 § 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У рішеннях *Ruiz Torija v. Spain* [13] та *Hiro Balani v. Spain* [14] суд наголосив, що хоча національні суди не зобов'язані відповідати на кожен аргумент сторони, вони повинні надати чітку відповідь на доводи, які є вирішальними для результату справи. Саме вмотивованість судового рішення підтверджує, що справа була реально розглянута, а не формально вирішена. Тобто відсутність або формальний характер мотивації свідчить про *дефіцит аксіологічної легітимності правосуддя*. Крім того, судові рішення виконують прецедентну функцію, впливаючи на формування подальшої процесуальної поведінки. Вони задають стандарти, які орієнтують як суддів, так і учасників процесу, формуючи певну модель «належної поведінки» у суд.

4. Динаміка аксіосфери судочинства в умовах сучасних викликів. Аксіосфера національного судочинства не є статичною конструкцією. Вона перебуває у стані постійної трансформації під впливом соціальних, політичних та технологічних чинників. Сучасні виклики – збройний конфлікт, євроінтеграційні процеси та цифровізація – зумовлюють не лише зміну пріоритетів у системі правових цінностей, але й переосмислення їх змісту та способів реалізації у судовій практиці. У цьому контексті динаміка аксіосфери судочинства проявляється як процес напруженого балансування між стабільністю базових цінностей і необхідністю їх адаптації до нових умов.

Умови *воєнного стану* створюють ситуацію, за якої традиційна ієрархія правових цінностей зазнає істотних змін. Пріоритетність безпеки держави та суспільства об'єктивно впливає на обсяг і характер реалізації прав і свобод людини, що, у свою чергу, відображається на функціонуванні судочинства.

У таких умовах особливо гостро постає проблема балансу між безпекою та правами людини. Судочинство змушене враховувати обмеження, пов'язані з воєнним станом, водночас не допускаючи нівелювання фундаментальних гарантій справедливого суду. Це породжує нові аксіологічні дилеми: чи допустимо спрощення процедур заради оперативності, чи може ефективність правосуддя виправдовувати обмеження процесуальних прав, де проходить межа між необхідністю і надмірністю втручання.

У практиці Верховний Суд простежується тенденція до пошуку «гнучких» моделей застосування процесуальних норм, які дозволяють зберегти функціональність судочинства в екстремальних умовах. Водночас ключовим орієнтиром залишається недопущення відступу від сутності права на справедливий суд, що кореспондує зі стандартами Європейський суд з прав людини [15].

Таким чином, воєнний стан не скасовує аксіосферу судочинства, а радше піддає її «стрес-тестуванню», виявляючи її стійкість і здатність до адаптації.

Одним із визначальних факторів трансформації національного судочинства є *процес європеїзації*, який передбачає інтеграцію міжнародних правових стандартів у внутрішню правову систему. У цьому контексті аксіосфера судочинства зазнає впливу цінностей, сформованих у межах Рада Європи та практики Європейський суд з прав людини.

Європейські стандарти правосуддя мають яскраво виражений аксіологічний характер. Вони не обмежуються формальними вимогами до судової процедури, а встановлюють ціннісні орієнтири, такі як справедливість, пропорційність, доступність правосуддя та ефективний захист прав. Імплементация цих стандартів сприяє формуванню нової якості судочинства, у якій пріоритет надається не лише дотриманню норм, а й досягненню їх цільового призначення.

Водночас процес європеїзації не є механічним запозиченням. Він передбачає конвергенцію національних і європейських цінностей, що інколи супроводжується певними напруженнями. Наприклад, традиційний формалізм національної правової системи може вступати у конфлікт із більш гнучким, телеологічним підходом, характерним для практики ЄСПЛ [16, с.325-330].

У цьому сенсі аксіосфера судочинства виступає простором діалогу між різними правовими культурами, де відбувається синтез універсальних і національно специфічних цінностей.

Цифрова трансформація судочинства є ще одним потужним фактором, що впливає на його аксіосферу. Впровадження електронного суду, автоматизованих систем розподілу справ, дистанційних форм участі у процесі змінює не лише технічний бік правосуддя, але й його ціннісні засади.

З одного боку, цифровізація сприяє реалізації таких цінностей, як доступність правосуддя, оперативність та прозорість. Електронні сервіси розширюють можливості доступу до суду, зменшують часові та фінансові витрати, підвищують відкритість судової діяльності.

З іншого боку, виникають нові виклики, пов'язані з кібербезпекою, захистом персональних даних та ризиками алгоритмічної упередженості. Це породжує нові аксіологічні дилеми: якою мірою автоматизація може замінити людський фактор у правосудді, чи не призводить технологізація до деперсоналізації судового процесу, як забезпечити баланс між ефективністю та гарантіями справедливого суду.

У цьому контексті особливої ваги набуває необхідність збереження людиноцентричної спрямованості судочинства, яку можна визначити як аксіологічно орієнтований підхід до організації та здійснення правосуддя, за якого людина, її гідність, права, свободи та законні інтереси визнаються найвищою цінністю і визначальним орієнтиром тлумачення та застосування процесуальних норм

[17, с.10]. Такий підхід передбачає, що судочинство функціонує не лише як формальний механізм вирішення спорів, а як інструмент забезпечення справедливого судового захисту, реалізації основних прав і потреб особи.

Тому можна зробити однозначний висновок, що цифровізація судочинства має розглядатися як інструмент реалізації правових цінностей, а не як самостійна цінність.

Зазначена позиція є предметом активного обговорення і на міжнародному рівні. Наприклад, у американській правовій доктрині зазначається, що судові рішення є індивідуальним актом правозастосування, що ставить під сумнів можливість повної уніфікації та формалізації правосуддя. Навіть якщо обставини справи частково охоплюються загальними нормами права, їх унікальність потребує індивідуальної оцінки суддею та ухвалення такого ж унікального рішення. Саме тому порушення принципу індивідуальності правосуддя сьогодні розглядається як одна з основних проблем використання надмірної цифровізації та штучного інтелекту в судочинстві та є одним із головних аргументів противників їх впровадження у діяльність судів [18].

Отже, динаміка аксіосфери судочинства в умовах сучасних викликів характеризується складним поєднанням стабільності та змін. З одного боку, фундаментальні цінності — справедливість, гідність, верховенство права — зберігають свій визначальний характер. З іншого — їх зміст і способи реалізації зазнають трансформації під впливом воєнного стану, європеїзації та цифровізації. Ці процеси формують нову якість судочинства, у якій аксіосфера виступає не лише відображенням правової реальності, а й активним чинником її розвитку. Саме здатність судочинства адаптувати свої ціннісні орієнтири без втрати їх сутності визначає його ефективність і легітимність у сучасному світі.

5. Проблеми та дисбаланси аксіосфери національного судочинства. Попри наявність розвиненої системи проголошених цінностей, аксіосфера національного судочинства не є внутрішньо безконфліктною. Її функціонування супроводжується низкою структурних напружень і дисбалансів, що виникають як на рівні нормативного регулювання, так і у площині правозастосування. Ці дисбаланси не свідчать про «дефектність» аксіосфери як такої, а радше вказують на складність узгодження різнорівневих цінностей у реальних умовах судової діяльності. Водночас їх ігнорування призводить до де-

формації правосуддя та підризу довіри до судової влади.

Однією з ключових проблем є напруження між цінностями ефективності та справедливості. Сучасне судочинство дедалі більше орієнтується на швидкість розгляду справ, оптимізацію процедур і зменшення процесуальних витрат. Однак така орієнтація може вступати у суперечність із вимогою повного, всебічного й об'єктивного з'ясування обставин справи.

Цей конфлікт особливо загострюється в умовах перевантаженості судів та необхідності забезпечення розумних строків розгляду справ. Скорочення процесуальних можливостей сторін, обмеження доказової діяльності або формалізоване вирішення справ можуть підвищувати показники ефективності, але водночас знижувати якість правосуддя.

Практика Європейський суд з прав людини неодноразово наголошує, що ефективність не може досягатися ціною порушення сутності права на справедливий суд. Відтак ключовим завданням є не пріоритезація однієї з цих цінностей, а їх збалансоване поєднання, що на практиці виявляється надзвичайно складним.

Іншим суттєвим дисбалансом є протиставлення формалізму та орієнтації на матеріальну істину. Традиційна модель судочинства значною мірою базується на формальному дотриманні процесуальних норм, що забезпечує передбачуваність і стабільність правозастосування. Водночас надмірний формалізм може призводити до ситуацій, коли рішення є юридично бездоганим, але несправедливим за своїм змістом.

Цей дисбаланс проявляється, зокрема, у випадках відмови у розгляді справи з підстав незначних процесуальних порушень або у надмірно вузькому тлумаченні норм, що обмежує доступ до суду. У таких ситуаціях процесуальна форма починає домінувати над змістом, перетворюючись із засобу забезпечення правосуддя на самодостатню ціль.

У відповідь на це у практиці Верховного Суду простежується стійка тенденція до подолання надмірного процесуального формалізму через застосування принципів розумності, пропорційності та добросовісності. Суд послідовно наголошує на необхідності уникати як надмірного формалізму, що обмежує доступ до правосуддя, так і надмірної гнучкості, яка нівелює процесуальні вимоги закону [19]. Водночас відсутність чітких критеріїв меж допустимого відступу від формальних вимог зумовлює ризик фрагментарності та непо-

слідовності судової практики, оскільки значна частина таких рішень залежить від суддівського розсуду.

Однією з найгостріших проблем є дефіцит довіри до суду, який має не лише соціологічний, а й глибоко аксіологічний характер. Довіра виступає інтегративною цінністю, що відображає відповідність реальної практики судочинства проголошеним принципам. Сучасна правова доктрина проголошує, що довіра – це один з трьох імперативів легітимності судової влади, оцінка якої повинна бути комплексно та враховувати декілька критеріїв, кожен з яких виражається через суб'єктивне сприйняття судової влади, якості діяльності судових інстанцій, відповідності суддів займаним посадам чи рівня їх компетентності, незалежності, морально-етичної відповідності процесу здійснення судочинства [20, с. 14–17].

Низький рівень довіри свідчить про розрив між нормативною аксіосферою (задекларованими цінностями) та фактичною (реалізованими у практиці). Такий розрив може бути зумовлений як об'єктивними чинниками (тривалість розгляду справ, складність процедур), так і суб'єктивними (сумніви у неупередженості суддів, неоднорідність судової практики).

У цьому контексті проблема довіри виходить за межі інституційної ефективності й перетворюється на питання ціннісної легітимності судової влади. Без належного рівня довіри навіть формально правильні рішення не сприймаються як справедливі, що підриває саму ідею правосуддя.

Слід звернути увагу на дослідження Гладкого С.В., який розширює зазначену позицію під кутом функціональності легітимності судової влади, до якої відносить забезпечення (а) згоди більшості членів соціуму з політикою судової влади, (б) довіра до неї, (в) пояснення й доведеність доцільності функціонування судової влади (її інститутів, механізмів, рішень тощо), (г) виправдання існування судової влади, (д) підкорення судовим рішенням, (е) участі суспільства в організації й діяльності судової влади, (є) її впливу на зміст суспільно-правових відносин, (ж) авторитету судової влади як виду влади державної [21, с.4].

Ще одним проявом дисбалансу є інструменталізація процесуальних цінностей, коли вони використовуються не як орієнтири правосуддя, а як засоби досягнення позаправових цілей. Найбільш показовим є використання принципу процесуальної економії для

виправдання обмеження процесуальних прав або спрощення процедур понад допустимі межі.

Подібна інструменталізація може мати місце і з боку учасників процесу, які використовують процесуальні механізми для затягування розгляду справи, створення штучних перешкод або тиску на опонента. У таких випадках формально правомірні дії набувають антиціннісного змісту.

Практика Верховного Суду поступово виробляє механізми протидії недобросовісній процесуальній поведінці через застосування концепції зловживання процесуальними правами. Велика Палата Верховного Суду визначає зловживання процесуальним правом як дії, що суперечать основним засадам цивільного судочинства та його завданню, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями процесуального характеру [22]. При цьому Верховний Суд виходить із того, що формальна наявність процесуального права не виключає можливості визнання його реалізації недопустимою, якщо така поведінка спрямована на затягування розгляду справи, створення штучного спору або перешкоджання здійсненню правосуддя [23].

Отже, ефективність вказаних механізмів значною мірою залежить від здатності

суду ідентифікувати приховані аксіологічні відхилення у поведінці суб'єктів процесу.

Визначені нами проблеми та дисбаланси аксіосфери національного судочинства свідчать про те, що аксіосфера судочинства є динамічною і конфліктною системою, у якій постійно відбувається перерозподіл акцентів між різними цінностями. Вирішення зазначених проблем можливе лише за умови переходу від формального декларування цінностей до їх послідовної реалізації у судовій практиці. У цьому контексті ключовим завданням сучасної правової доктрини та судової практики є формування механізмів узгодження цінностей, що дозволять забезпечити не лише ефективність, але й справедливість судочинства як фундаментальну основу правової держави.

На завершення варто звернути увагу на те, що розвиток аксіосфери національного судочинства визначається не лише внутрішніми трансформаціями правової системи, а й зовнішніми викликами, що формують нові вимоги до правосуддя.

У сучасних умовах мова йде не стільки про зміну окремих цінностей, скільки про їх переосмислення, ієрархізацію та інтеграцію у цілісну концепцію судочинства, здатну забезпечити баланс між ефективністю, справедливістю та легітимністю.

Таблиця 2. Перспективи розвитку аксіосфери судочинства

Напрямок розвитку	Зміст перспективи	Очікуваний результат
Формування плюріверсальної моделі аксіосфери судочинства	Визнання множинності правових цінностей та необхідності їх узгодження в конкретній справі	Гнучке, справедливе та передбачуване правосуддя
Посилення ролі етики правосуддя	Розширення значення морально-етичних стандартів у діяльності суду	Зростання довіри до судової влади та легітимності правосуддя
Інтеграція міжнародних стандартів	Гармонізація національного судочинства зі стандартами Рада Європи та практикою Європейський суд з прав людини	Підвищення якості правосуддя та європейська правова інтеграція
Розвиток ціннісно орієнтованого процесуального права	Переорієнтація процесуальних норм із формальної законності на досягнення справедливого результату	Баланс між ефективністю та справедливістю судочинства
Зміцнення інституційної довіри до суду	Формування стійкої суспільної легітимності судової влади	Відновлення авторитету суду та підвищення рівня правової культури
Цифрова трансформація з аксіологічним контролем	Використання цифрових технологій без втрати людиноцентричної сутності правосуддя	Доступне, сучасне та безпечне правосуддя

Висновки. Аксіосфера судочинства — це цілісна, ієрархічно організована та динамічна система взаємопов'язаних правових цінностей, принципів і смислів, що визначають

спрямованість, зміст і межі здійснення правосуддя, опосередковують процесуальну поведінку його суб'єктів і забезпечують узгодження між формальною нормативністю та

ідеєю справедливості. Вона охоплює фундаментальні (справедливість, верховенство права, гідність людини), процесуальні (змагальність, добросовісність, процесуальна економія, розумність строків) та інституційні (незалежність, неупередженість, довіра до суду, ефективність) цінності, які перебувають у стані постійної взаємодії.

Сучасні виклики – воєнний стан, європеїзація та цифровізація – зумовлюють трансформацію аксіосфери судочинства, посилюючи її динамічний характер. При цьому фундаментальні цінності зберігають свою стабільність, але змінюються способи їх реалізації. Аксіосфера виступає ключовим фактором формування процесуальної поведінки,

впливаючи на суддівську дискрецію, поведінку учасників процесу та зміст судових рішень, залишаючи наявність низки системних дисбалансів, зокрема конфлікту між ефективністю і справедливістю, напруження між формалізмом і орієнтацією на матеріальну істину, дефіциту довіри до судової влади та ризиків інструменталізації процесуальних цінностей.

Слід зазначити, що ефективність і легітимність сучасного судочинства безпосередньо залежать від здатності аксіосфери забезпечувати баланс між різними правовими цінностями. Саме тому її розвиток має розглядатися як один із ключових напрямів удосконалення правової системи загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горобець К.В. Аксіосфера права та її компоненти: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2012. 206 с.
2. Рішення Великої палати ЄСПЛ у справі Zubac v. Croatia від 05.04.2018. Заява № 40160/12. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-181821> (дата звернення: 27.04.2026)
3. Венгер В. М. Обмеження дискреційних повноважень як складова принципу верховенства права. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2013. Т. 144–145. С. 49–54.
4. Leszczyński, L. (2020). Open Axiology in Judicial Interpretation of Law and Possible Misuse of Discretion. *Studia Iuridica Lublinensia*. vol. XXIX, 3, 2. pp. 39-54. DOI: 10.17951/sil.2020.29.3.39-54
5. Schwarz-Liebermann von Wahlendorf H.A. *Éléments d'une introduction à la philosophie du droit*. Collect.: Bibliothèque de philosophie du droit. V. 21 / Eisenmann Ch., Batiffol H., Villey M. (Dir.). Paris: Librairie gén. de droit et de jurisprudence, 1976. 101 p.
6. Prato, E. (2017). Justice law Technique. DOI 10.17803/2313-5395.2017.1.7.001-XXX
7. Радбрух Г. Елементарний курс філософії права. Філософія права / пер з нім. Є. Причепий, В. Приходько. Київ: Тандем, 2006. С. 141–247.
8. Dziedziak, W. (2015). Axiological Basis for the Application of Law – a Perspective of the Equitable Law. *Studia Iuridica Lublinensia*. Vol. XXIV, 2. pp. 49-71. DOI: 10.17951/sil.2015.24.2.49
9. Васильєв С.В. Ціннісні наративи процесуального права. Центральнотраїнський вісник права та публічного управління. 2024. Випуск 3 (7). С.23-34. DOI 10.32782/cuj-2024-3-3
10. Marshall, John McClellan (2020). Examining Judicial Decision-making: An Axiological Analytical Tool. *Studia Iuridica Lublinensia*. vol. XXIX, 3. pp.55-65. DOI: 10.17951/sil.2020.29.3.55-65
11. Харченко М.В. Розсуд судді під час розгляду справ в адміністративному судочинстві: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2023. 208 с.
12. Pozner, Richard A. (2008). *How Judges think*. London. Cambridge, Mass., Harvard University Press. P. 40–42. URL: https://www.hup.harvard.edu/file/feeds/PDF/9780674048065_sample.pdf
13. Рішення ЄСПЛ у справі Ruiz Torija v. Spain від 09.12.1994. Application no. 18390/91. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57909> (дата звернення: 27.04.2026)
14. Рішення ЄСПЛ у справі Spain Hiro Balani v. Spain від 09.12.1994. Application no. 18064/91. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57910> (дата звернення: 27.04.2026)
15. Постанова Верховного Суду від 05.08.2020 у справі № 177/1163/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90847615>
16. Васильєв С.В. Юридична конвергенція процесуального права України: монографія. Київ: Алерта, 2024. 392 с.
17. Подковенко. Т.О. Принцип антропоцентризму в контексті сучасного праворозуміння. *Юридичний вісник*. 2012. № 2(23). С. 21-25.
18. Monahan, J., Skeem, J.L. (2016). Risk Assessment in Criminal Sentencing. *Annual Review of Clinical Psychology*. №12. Pp. 489-513. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-021815-092945>
19. Постанова Верховного Суду від 05.08.2020 у справі № 177/1163/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90847615> (дата звернення: 27.04.2026)
20. Міщенко А.Б. Довіра як складова легітимації влади в умовах сучасної демократії: автореф. дис....канд. політ. наук. Київ, 2010. 20 с
21. Гладій С. В. Легітимність судової влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2015. 20 с.
22. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13.03.2019 у справі № 199/6713/14-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80854817> (дата звернення: 27.04.2026)
23. Постанова Верховного Суду від 03.03.2021 у справі № 761/27076/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95402580> (дата звернення: 27.04.2026)

S.V. VASYLIEV

Ph.D. in Law, Associate Professor
Deputy Director of the Legal Department
Kharkiv City Council

E-mail: sv.vasiliev2015@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3226-6981>
Kharkiv, 61003, Constitution Square, 74

AXIOSPHERE OF NATIONAL JUDICIARY: PHILOSOPHICAL AND LEGAL ANALYSIS

ANNOTATION. *Introduction.* The article examines the axiological dimension of national judicial proceedings through the prism of the category of the axiosphere as a holistic system of legal values that determine the content, direction and boundaries of the administration of justice. The relevance of the topic is due to transformational processes in the legal system of Ukraine, the influence of martial law and European integration processes, which require a rethinking of the value orientations of justice.

Summary of the main results of the study. It is argued that modern judicial proceedings cannot be considered exclusively as a formal and procedural activity, since its essence lies in the implementation of the fundamental values of law - justice, the rule of law, human dignity and the right to a fair trial. The theoretical and methodological principles of the axiosphere of judicial proceedings are revealed, its structure and main levels are determined: fundamental (constitutional), procedural, institutional and functional values. Particular attention is paid to the analysis of the basic values of national judicial proceedings, in particular justice, independence of the court, good faith of the participants in the process, procedural economy, trust in the judiciary and the effectiveness of justice. The impact of modern challenges - martial law, European integration processes and digitalization of judicial proceedings - on the transformation of the axiosphere of justice is investigated. Special attention is paid to the problems and imbalances of the axiosphere of national judicial proceedings, among which the conflict between efficiency and justice, excessive formalism, lack of trust in the court and the risks of instrumentalization of procedural values are highlighted.

Conclusion. The author's definition of the axiosphere of judicial proceedings is formulated as a hierarchically organized, dynamic system of interconnected legal values that ensure coordination between formal normativity and the idea of justice. The need for a transition to a value-oriented model of judicial proceedings as a condition for increasing the efficiency and legitimacy of the judiciary is substantiated.

KEY WORDS: *axiology of law, axiosphere of judicial proceedings, procedural law, judicial discretion, value system, value legitimacy of the judiciary*

REFERENCES

1. Gorobets K.V. Axiosphere of law and its components: dissertation for the degree of candidate of legal sciences. Odesa: National University «Odesa Law Academy», 2012. 206 c. (in Ukrainian)
2. The decision of the Grand Chamber of the ECHR in the case Zubac v. Croatia of 05.04.2018. Application No. 40160/12. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-181821> (Accessed: 27.04.2026)
3. Venger V. M. Limitations of discretionary powers as a component of the principle of the rule of law. Scientific notes of the NaUKMA. Legal sciences. 2013. Vol. 144–145. Pp. 49–54. (in Ukrainian)
4. Leszczyński, L. (2020). Open Axiology in Judicial Interpretation of Law and Possible Misuse of Discretion. *Studia Iuridica Lublinensia*. vol. XXIX, 3, 2. pp. 39-54. DOI: 10.17951/sil.2020.29.3.39-54
5. Schwarz-Liebermann von Wahlenndorf H.A. Éléments d'une introduction à la philosophie du droit. Collect.: Bibliothèque de philosophie du droit. V. 21 / Eisenmann Ch., Batiffol H., Villey M. (Dir.). Paris: Librairie gén. de droit et de jurisprudence, 1976. 101 p.
6. Prato, E. (2017). Justice law Technique. DOI 10.17803/2313-5395.2017.1.7.001-XXX
7. Radbrukh G. Elementary course in the philosophy of law. Philosophy of law / translated from German by E. Prychepiy, V. Prykhodko. Kyiv: Tandem, 2006. pp. 141–247. (in Ukrainian)
8. Dziedziak, W. (2015). Axiological Basis for the Application of Law – a Perspective of the Equitable Law. *Studia Iuridica Lublinensia*. Vol. XXIV, 2. pp. 49-71. DOI: 10.17951/sil.2015.24.2.49
9. Vasyliiev S.V. Value narratives of procedural law. Central Ukrainian Bulletin of Law and Public Administration. 2024. Issue 3 (7). P.23-34. DOI 10.32782/cuj-2024-3-3 (in Ukrainian)
10. Marshall, John McClellan (2020). Examining Judicial Decision-making: An Axiological Analytical Tool. *Studia Iuridica Lublinensia*. vol. XXIX, 3. pp.55-65. DOI: 10.17951/sil.2020.29.3.55-65
11. Kharchenko M.V. Judge's discretion during consideration of cases in administrative proceedings: dissertation for the degree of Doctor of Philosophy. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, 2023. 208p. (in Ukrainian)
12. Pozner, Richard A. (2008). How Judges thinks. London. Cambridge, Mass., Harvard University Press. P. 40–42. URL: https://www.hup.harvard.edu/file/feeds/PDF/9780674048065_sample.pdf
13. ECHR decision in the case of Ruiz Torija v. Spain of 09.12.1994. Application no. 18390/91. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57909> (Accessed: 27.04.2026)
14. ECHR decision in the case of Spain Hiro Balani v. Spain of 09.12.1994. Application no. 18064/91. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57910> (Accessed: 27.04.2026)
15. Resolution of the Supreme Court of 08/05/2020 in case No. 177/1163/16-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90847615>

16. Vasyliiev S.V. Legal Convergence of Procedural Law of Ukraine: Monograph. Kyiv: Alerta, 2024. 392 p. (in Ukrainian)
17. Podkovenko. T.O. The principle of anthropocentrism in the context of modern legal understanding. Legal Bulletin. 2012. No. 2(23). P. 21-25. (in Ukrainian)
18. Monahan, J., Skeem, J.L. (2016). Risk Assessment in Criminal Sentencing. Annual Review of Clinical Psychology. №12. Pp. 489-513. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-021815-092945>
19. Resolution of the Supreme Court of 08/05/2020 in case No. 177/1163/16-ts.URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90847615> (Accessed: 27.04.2026)
20. Mishchenko A.B. Trust as a component of the legitimation of power in the conditions of modern democracy: author's abstract of the dissertation of the candidate of political sciences. Kyiv, 2010. 20 p. (in Ukrainian)
21. Gladyy S. V. Legitimacy of the Judiciary: author's abstract of dissertation ... candidate of legal sciences. Kharkiv: Yaroslav the Wise National University of Law. 2015. 20 p. (in Ukrainian)
22. Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of March 13, 2019 in case No. 199/6713/14-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80854817> (Accessed: 27.04.2026)
23. Resolution of the Supreme Court of 03.03.2021 in case No. 761/27076/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95402580> (Accessed: 27.04.2026)

The article was received by the editors 01 .04.2026
The article is recommended for printing 21.05.2026

The article was revised 04.05.2026
This article published 30.05.2026